DESPRE UNELE REGULI DE FOLOSIRE A VIRGULEI

DE

ȘT. IACOB

Atît în « Gramatica limbii romîne » vol. II, cît și în « Micul dicționar ortografic » se dau printre altele și cîteva reguli de punctuație cu privire la virgulă. Aceste reguli sînt formulate în funcție de structura propoziției și a frazei. Ele sînt menite să dea indicații precise pentru folosirea acestui semn care, în practică, se întrebuințează adesea la întîmplare.

Socotesc totuși că astfel de reguli, care privesc numai rolul gramatical al virgulei, nu sînt suficiente. Trebuie să se țină seama și de funcția virgulei în redarea unor procese de natură logică.

Un exemplu: se spune în lucrările mai sus amintite că apoziția se desparte prin virgule de restul propoziției. Regula este valabilă cu o precizare în plus și anume: se izolează prin virgule numai apoziția explicativă, nu și cea determinativă. Între propozițiile:

Fratele meu, fierarul, a fost evidențiat

și

Fratele meu fierarul a fost evidențiat,

există o deosebire semantică. Virgulele trebuie puse numai cînd atributul *fierarul* are un caracter explicativ. Pentru a marca valoarea determinativă a atributului, adică pentru a preciza că din mai mulți frați e vorba despre cel care e fierar, punerea virgulelor nu numai că nu e necesară, dar e chiar greșită.

O parte de propoziție nu are deci prin sine caracter explicativ, ci acesta i se dă sau nu, după cum gîndește subiectul vorbitor.

Aceasta se întîmplă nu numai cu atributul, ci și cu complementul. De exemplu în propoziția:

Moțoc îl mai trădase o dată pe Lăpușneanu, în prima domnie,

complementul *în prima domnie* capătă caracter explicativ dacă este despărțit

BDD-A10279 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:17 UTC)

prin virgulă de restul propoziției, altfel rămîne determinativ, deci cu o nuanță de înțeles schimbat (ambele trădări au avut loc în prima domnie).

Chiar și o propoziție circumstanțială poate avea caracter determinativ sau explicativ, după felul cum gîndește subiectul vorbitor. În cazul că e determinativă, ea arată o circumstanță din mai multe posibile, de exemplu în cauzala:

Poporul avea ciudă pe Moțoc ***pentru că acesta îl jefuise***

[nu din altă cauză].

Despărțind cauzala prin virgulă:

Poporul avea ciudă pe Moțoc, ***pentru că acesta îl jefuise***

ea devine explicativă, adică arată singura cauză posibilă.

Care e substratul logic al determinativului și explicativului (în propoziție și frază)?

Un cuvînt care are funcția de determinant adaugă determinatului o notă nouă, are tendința de a se sintetiza în conținut cu el. Prin aceasta se mărește conținutul noțiunii determinate, dar se micșorează sfera ei — proces denumit în logică « determinare ». Acest lucru este valabil și pentru propozițiile subordonate determinative, care se integrează (se sintetizează) în ideea exprimată de propoziția regentă.

Gîndirea face însă și operația contrară sintezei, anume analiza logică: din conținutul unei noțiuni se ia, se scoate o notă, pentru a o pune mai bine în evidență. Acesta este procesul explicației.

Dacă partea secundară de propoziție sau propoziția secundară, în frază, se sintetizează cu partea determinată, adică are caracter determinativ, legătura între cuvinte este strînsă, organică și, firește, virgula nu este necesară. Dacă însă are numai un caracter explicativ, ea se izolează prin virgulă de determinat, tocmai spre a împiedica procesul de sintetizare.

De aici nu rezultă că virgula este chemată să indice numai explicativul. Ea mai izolează și cuvinte incidente (vocative, complemente) sau propoziții incidente. Ea mai desparte noțiuni juxtapuse (serii omogene) sau propoziții juxtapuse (coordonate). Dar în toate aceste cazuri, ea are un rol unitar și fundamental, anume acela de a indica lipsa de sinteză, de determinare reciprocă, între cuvinte vecine sau propoziții vecine.

Iată cîteva exemple din care se poate vedea acest rol al virgulei. Exemplele sînt luate din caietele de lucrări ale elevilor, care în general sînt zgîrciți în ce privește folosirea virgulei:

1. Spînul cere să-i dea actele dacă nu va fi omorît,

în loc de:

Spînul cere să-i dea actele; dacă nu, va fi omorît. (Fraza are un înțeles și fără virgule, dar altul decît cel dorit de elev).

2. Lazăr Cernescu a plecat dintr-un sat vecin cu mama sa. (Virgula după *vecin* e necesară spre a împiedica socotirea construcției *cu mama sa* ca un complement al lui *vecin*).

BDD-A10279 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:17 UTC)

3. În locul lui Dragomir a fost condamnat un alt cetățean nevinovat. (Fără virgulă după *cetățean*, reiese că și Dragomir a fost nevinovat).

4. Tomșa împarte pământul boierilor fugiți la răzeși. (Virgula e necesară după *fugiți*, căci altfel *la răzeși* devine complement al lui).

5. Părinții nu au vrut s-o arate și au scos o altă fată bătrînă zbîrcită și peți-torii au spus că nu e ea căprioara. (Nepunînd virgule, elevul nu lasă să se vadă că adevărata fată era frumoasă).

Astfel de exemple se întîlnesc la tot pasul în scrisul celor care nu sînt prea stăpîni pe regulile punctuației. Ele mi-au sugerat ideea de a încerca elucidarea problemei pe baza explicației logico-gramaticale.

BDD-A10279 © 1955 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:17 UTC)